



Nestekjærlighet, menneskeverd og forvalteransvar

Taler

Knut Arild Hareide

Dato

10 august 2015

Sted

Litteraturhuset i Oslo

Omstendigheter

Partiledersforedrag

- 1 Tusen takk for invitasjonen til å komme hit.

Valgkampen har vart noen uker for de fleste av oss. Og jeg må innrømme. I sommer tok jeg Danskebåten. Jeg måtte si høyt til meg selv: Dette er ferie. Så
5 underveis i min småbarnsferie denne sommeren har jeg sett frem til å slappe av litt med valgkamp og besøk av utallige kommuner og fylker i landet vårt.

Men i en valgkamp blir vi politikere bedt om å fatte oss i korthet om problemstillinger som ligger rett foran nesa vår. I dag på Litteraturhuset kan jeg
10 gå i dybden om langsiktige utfordringer. Det er forfriskende.

Norge er et av verdens beste land å bo i, og spørsmålet er i stor grad hvordan vi skal klare å opprettholde vår levestandard og livskvalitet, i møte med fallende oljeinntekter, aldring av befolkningen, klimakrise og voksende ulikheter på
15 grunn av globalisering og ny teknologi.

Jeg vil dele foredraget inn i fire deler: Først vil jeg si litt om hvorfor Norge er så velstående. Deretter vil jeg si noe om utfordringene vi står overfor fremover, før jeg går over på KrFs visjoner og løsninger. Etter å ha snakket mye om hva vi skal
20 leve av, vil jeg til slutt si noe om hva vi skal leve for, hvilke ikke-materielle verdier som blir viktige fremover.

Jeg vil belyse temaene fra KrFs ideologiske perspektiv - dvs. den kristendemokratiske ideologien bygd på grunnverdiene nestekjærlighet, menneskeverd og forvalteransvar. Jeg vil forklare hvorfor akkurat disse verdiene
25 er de beste til å forandre og bygget et samfunn.

30 I Back to The Future 2 fra 1989 - fra omtrent like langt tilbake i tid som vi er bedt om å se fram i dette foredraget - blir hovedpersonen Marty tatt med til 2015. Her finner vi flyvende biler, søppel som ble gjort om til kraft ved hjelp av kjernefusjon og kjæresten som kan gjøres sovende hvis de stiller for mange spørsmål.

35 For å toppe alt vant Chicago Cubs baseballserien, noe som er omtrent like sannsynlig som at Mjøndalen en gang skulle vinne tippeligaen. Det kommer fra en Brann-fan som opplevde at nettopp Mjøndalen sendte oss ned fra eliteserien. Men jeg har selv hevdet at hele KrF burde heie på Brann, inkludert Kjell Magne Bondevik. Vi er jo et parti som tenker ekstra på de sårbare - de som ikke alltid
40 lykkes i livet. Det vil vi gjøre også i 2040. Men som filmen 'Tilbake til fremtiden 2' viste oss. Det er ikke lett å spå fremtiden.

Hvorfor er vi så velstående?

45 Vi kan finne svar i vår egen historie. Hvorfor er vi egentlig så velstående?

Svenskene vil svare oljen. Norge hadde flaks, vil de si. Vi må kanskje innrømme at det er riktig, et stykke på vei. Mange ressursrike land er fattigere enn Norge.

50 Arbeiderpartiet vil peke på den nordiske modellen. De vil hevde at Norge var et fattig land på 1800-tallet og at det først ble fart på utviklingen da Arbeiderpartiet kom til makten. Igjen, bare delvis riktig. Den nordiske modellen er sentral, utviklet av skiftende regjeringer i samarbeid med partene i arbeidslivet. Men heller ikke den gir det hele og fulle svaret.

55 For Norge var ikke et lutfattig land før oljen og før etableringen av den nordiske modellen. 1800-tallets Norge var riktignok fattig sammenliknet med Norge i dag, men ikke sammenliknet med datidens Europa.

60 Lønningene var forholdsvis gode og svensker kom hit for å arbeide. Nordmenn var blant dem som kunne forvente å leve lenge, og barnedødeligheten var lav sammenliknet med andre land. Det var stort sett nok mat, og boligstandarden var god. Rundt 1870 hadde Norge verdens tredje største skipsfartsflåte, vi var en av verdens største eksportører av fisk og Europas største eksportør av tømmer.

65 God geografi er bare en begynnelse. Da vikingene herjet rundt år 1000 var det

lite som bar bud om Europas fremtidige storhet.

70 Institusjoner som demokrati og eiendomsrett kan bidra til utvikling og vekst.

Institusjoner dannes imidlertid ikke i et vakuum. For Europa har det greske demokratiet, romersk lov, jødisk rettferdighetsetikk og det kristne idealet om universell kjærlighet og likhet, vært avgjørende. Disse verdiene frigjorde landenes
75 viktigste ressurs, arbeidskraften, kvinner og menn.

The Economist hadde for et par år siden en lengre artikkel om de nordiske landene. Her forklarer de Nordens velstand ikke bare med naturressurser eller institusjoner, men også med vår historie og vår kristne kulturarv.

80 Kirken etablerte de første sykehusene på 1200-tallet, med helsetilbud og sosialomsorg for syke og fattige. Kirken brakte skriftspråket og boken til landet.

Da kirken i Norge ble protestantisk på 1500-tallet, kom
85 konfirmasjonsundervisningen, forløperen til folkeskolen. Brede lag av folket - både gutter og jenter - fikk lese- og skriveferdigheter, selve fundamentet for økonomisk og sosial utvikling.

Vår nordiske modell hviler med andre ord på et grunnlag som kirken bidro til å bygge, gjennom institusjoner som sykehus og skoler og verdier som solidaritet og likhet.
90

Som Harvard-historiker David Landes og Princeton-statsviter Francis Fukuyama har påpekt, var Skandinavia «klart for utvikling» da den industrielle
95 revolusjonen kom.

Dermed har vår kulturarv og våre institusjoner lagt til rette for god utnyttelse av ethvert lands viktigste ressurs, arbeids- og kunnskapspotensialet i hele befolkningen. Dette er vårt historiske fortrinn, som vi må ta vare på. Vi har levd
100 av folkets arbeid og kunnskap før oljen, og det er folkets arbeid og kunnskap vi skal leve av etter oljen.

Men olje- og gassnæringen står ikke for mer enn om lag 7 prosent av Norges nasjonalformue. Verdien av nordmenns nåværende og fremtidige arbeidsinnsats
105 hele 82 prosent av vår nasjonalformue.

Her ligger også noe av årsaken til den positive utviklingen i norsk økonomi siden 1970-tallet. Godt hjulpet av den nordiske modellen, har vi fått økt kvinnelig yrkesdeltakelse, økt utdanningsnivå og en positiv demografisk utvikling.

Hva med fremtiden, tiden frem mot 2040? Den blir mer usikker. La oss se nærmere på noen av utfordringene. Aldring av befolkningen, økende ulikheter, klimakrisen.

De siste 300 årene har den nye generasjonen i Europa vært større enn den forrige. Etter andre verdenskrig var det baby boom. Det skaper vekst.

Nå har det stoppet opp i mange rike land. De store kullene etter krigen blir pensjonister og det fødes færre barn.

Norge er intet unntak. Siden 1990 har vi riktignok hatt en «Indian summer», en siste demografisk krampetrekning: Både andelen eldre og unge har avtatt, mens andelen av befolkningen i yrkesaktiv alder har økt.

Men siden andelen unge har avtatt, kunne det ikke vare. Nå kommer høsten: Flere eldre, færre unge.

Norge har gode familiepolitiske ordninger som bidrar til at fødselstallene er høyere enn i mange andre europeiske land. Men tallene har gått ned fra 1,95 barn per kvinne i 2010 til 1,76 i 2014, dvs. et godt stykke under 2,1 barn per kvinne som må til for å opprettholde befolkningen.

Dette har store økonomiske konsekvenser.

I USA regner budsjettkontoret til den amerikanske kongressen med at den lave veksten i arbeidsstyrken har redusert økonomiens underliggende årlige vekst med et helt prosentpoeng, fra om lag 3 pst. vekst i året mellom 1982 og 2001 til 2,1 pst. i snitt de neste ti årene. Og USAs befolkningsvekst er god sammenliknet med Europas.

Som om ikke det var nok, vokser også ulikhetene i rike land.

Forskjellene mellom fattige og rike land har riktignok blitt mindre siden 1980-tallet. Fattige land har blitt rikere, mye takket være friere verdenshandel. Dessuten har Kina, India og tidligere kommunistiske land blitt markedsøkonomier integrert i den globale økonomien.

150

Hundrevis av millioner arbeidere i fattige land har blitt løftet ut av fattigdom. Tidlig på 1950-tallet var gjennomsnittlig levealder i utviklingslandene 42 år; i dag er den 68. Det er verd å feire.

155 Men den samme globaliseringen har også skapt større forskjeller internt i de rike landene. Rike lands arbeidere opplever at konkurransen om jobbene blir hardere og at lønningene stagnerer. Hvis gevinsten ved handel ikke blir fordelt, blir arbeiderne tapere og eierne vinnere.

160 Ny teknologi skaper også ulikheter. IKT, internett og robotteknologi gjør at de som behersker teknologien blir mer produktive og får økte lønninger, mens resten lett faller utenfor.

Ifølge OECD har lønningene i rike land i snitt falt fra 66 prosent av nasjonalinntekten på 90-tallet til 62 prosent på 2000-tallet. Eierne tar mer av kaka.

Venstresiden har med andre ord undervurdert globaliseringens gevinster for fattige land, mens høyresiden har undervurdert ulempene når gevinstene ikke fordeles.

Norge er annerledeslandet, mye takket være vår næringsstruktur. Men når norsk økonomi normaliseres etter hvert som aktiviteten på sokkelen avtar, kan også Norge få økte ulikheter.

175

I et notat i fjor, så IMF på utviklingen i rike og fattige land de siste 25 årene. Konklusjonen er at mindre ulikhet gir raskere og mer varig vekst, og at offentlige fordelingstiltak kan ha en positiv virkning på økonomisk vekst.

180 Årsaken er trolig at arbeidskraften er et lands viktigste økonomiske ressurs. Menneskelige ressurser blir ikke fullt ut realisert i forskjellssamfunn der deler av befolkningen har mangelfull tilgang til skole og helsetjenester. Dessuten kan forskjellssamfunn gi politisk ustabilitet, et dårlig investeringsklima og økt

185 gjeldsoppbygging.

Så har vi global oppvarming. Heldigvis er det stadig mer kunnskap om og kjennskap til denne utfordringen. Snart er det vel bare min gode kollega Per Sandberg som tviler på om menneskeskapt oppvarming eksisterer.

190

Men selv om han ikke skulle høre på foredraget, kan det være nyttig å minne om noen hovedmomenter.

195

Det er stor enighet blant verdens klimaforskere om at konsentrasjonen av drivhusgasser i atmosfæren er økende og at denne økningen er menneskeskapt.

200

Det er også utbredt enighet om at temperaturen stiger og at klimaendringene kan innebære endringer i nedbørsmønstre, økte havnivåer og mer ekstremvær. Dette kan svekke verdens matproduksjon og det biologiske mangfoldet. Vår måte å leve på kan bli fundamentalt forandret.

205

Utviklingslandene vil trolig bli hardest rammet. Fremgangen i kampen mot fattigdom, sult og sykdom blant milliarder av mennesker i de fattige landene, står på spill.

Hva er KrFs svar på disse utfordringene?

210

På kort sikt har vi vår egen valuta som gjør noe av omstillingsjobben for oss. Kronekursen har svekket seg betydelig siden 2013, i takt med fallende oljeinvesteringer og svakere utsikter for norsk økonomi. Dette har bedret konkurranseevnen til tradisjonell eksportindustri betydelig.

215

Slik har mange av de ledige arbeidstakerne i oljerelaterte jobber fått arbeid i andre næringer. Omstillingen fra olje til nye næringer er med andre ord i gang, mye takket vår selvstendige valuta - og et moderat lønnsoppgjør.

220

Dette er ingen overraskelse. En nasjonal valuta er en økonomisk sikkerhetsventil. Når denne ventilen er stengt, som for eurolandene, må man ty til lønnskutt og oppsigelser i stedet, som både er usosialt og langt mer krevende.

Det er lett å ta valutaen vår for gitt, men vi skal ikke mange år tilbake før Høyre og Arbeiderpartiet tok til orde for norsk medlemskap i EU og euroen. Ønsker

Høyre og Arbeiderpartiet fortsatt at Norge skal bli medlem av euroen?

225

Når det gjelder løsninger på litt lengre sikt er det viktig å huske at vårt velferdssamfunn har skapt resultater de fleste andre land drømmer om. Vi er i verdenstoppen både på å skape verdier og å dele dem - både med hverandre og med verdens fattige. Dette er resultater vi bør strekke oss etter å opprettholde.

230

Derfor vil KrF at Norge i 2040 fortsatt skal preges av den nordiske modellen og de verdiene den bygger på. Denne velferdsmodellen ivaretar vårt historiske fortrinn i å mobilisere vår viktigste ressurs, folks arbeids- og kunnskapspotensial.

235

Den sikrer gratis skole og utdanning av høy kvalitet for alle, i tillegg til gratis helsetjenester. Den gir både høy sysselsetting og relativt høye fødselstall gjennom gode familieordninger som barnehager og foreldrepermisjon.

240

Den nordiske modellen kombinerer ganske fleksible arbeidsmarkeder med et godt sikkerhetsnett og en utstrakt bruk av arbeidsmarkedstiltak. Dette har vist seg å være effektivt i å bevege arbeidstakere i næringer med avtakende produktivitet til næringer med høyere produktivitet.

245

Arbidsmarkedstiltak er viktige i nedgangstider og for utsatte personer som kan trenge hjelp til å komme i arbeid. Et godt sikkerhetsnett kan bidra til at arbeidstakerne tar sjansen på å bytte jobb og kan dermed styrke økonomiens omstillingsevne.

250

Dessuten har vi en sentralisert lønnsfastsettelse, fagforeningene er sterke og tar ansvar. De tar høyde for lønnsøkningers effekt på arbeidsledigheten.

Men den nordiske modellen kan og må bli enda bedre på det den er god på i dag, for å møte fremtidens utfordringer.

255

Det norske velferdssamfunnet trenger evolusjon, ikke revolusjon. Velferden må utvikles, ikke kuttes.

For det første må flere i arbeid, om vi skal opprettholde velferden.

260

Noe av svaret er å styrke satsingen på arbeidsmarkedstiltak for å hjelpe utsatte

grupper inn i arbeid. En annen løsning er å åpne for at vi kan stå lenger i arbeid ettersom levealderen blir lenger.

265

Dessuten må vi holde fast ved det gamle, gode prinsippet «gjør din plikt, krev din rett». Vi bør for eksempel stille krav til at mottakere av dagpenger eller sosialstøtte som har mulighet til det, deltar i arbeid eller aktiviteter, med konsekvenser for ytelsens størrelse om dette ikke etterkommes.

270

NAV signaliserer i DN nylig at de vil skjerpe praksisen med å stille krav til at ledige flytter for å få seg en jobb, slik regelverket åpner for. Det er trolig nødvendig.

275

For å unngå økte ulikheter og et useriøst arbeidsliv må vi også være på vakt mot en utvikling der arbeidstakere i økende grad leies inn, uten at noen har arbeidsgiveransvar.

280

Mange bemanningsselskaper har for eksempel arbeidsavtaler hvor faste ansatte ikke har lønn mellom oppdrag. Kripes, forskere og byggebransjen er blant de som er bekymret, i tillegg til fagbevelsen. Derfor har KrF fremmet forslag i Stortinget som sikrer alle faste ansatte i bemanningsselskaper garantilønn.

285

En annen kilde til verdiskaping er at hver og en av oss blir mer effektive, ved å ta i bruk ny kunnskap og teknologi. Norge hadde et tidlig fortrinn ved at store deler av befolkningen lærte å lese og skrive; på samme måte må vi være fremst på kunnskap i fremtiden for å matche vårt høye kostnadsnivå.

290

Skal vi hevde oss i den internasjonale konkurransen, må Norge i 2040 ha en sterkere skole. For KrF handler ikke dette bare om mer videreutdanning av lærere. Forskning viser stadig tydeligere at tidlig innsats er avgjørende for læring.

295

Derfor har KrF gått foran, for å sørge for flere lærerressurser når barna har størst potensial for å lære tidlig i barneskolen. Vi må snu dagens situasjon der altfor mange barn med læreproblemer får hjelp først mot slutten av barneskolen, eller på ungdomsskolen.

300

Dessuten må vi vurdere om vi ved hjelp av lønn og andre virkemidler kan gjøre læreryrket til et av de mest prestisjefylte og attraktive yrkene, i tråd med yrkets samfunnsbetydning.

Vi må satse sterkere på høyere utdanning - bl.a. å sikre et bedre samsvar mellom utdanningstilbud og de kvalifikasjonene næringsliv og arbeidsliv trenger.

305

Vi må ikke minst forske mer. Den offentlig finansierte forskningen per innbygger i Norge er helt i verdenstoppen, bare slått av Singapore; utfordringen ligger i bedriftenes forskningsinnsats, som bør stimuleres i takt med omleggingen til nye næringer.

310

En større evaluering fra SSB har vist at Bondevik II-regjeringens innføring av SkatteFUNN-ordningen var vellykket. Ordningen førte både til at flere foretak begynte med FoU-investeringer, og til større investeringer for de foretakene som allerede hadde FoU-aktiviteter. Derfor bør ordningen utvides, slik

315

samarbeidspartiene har gjort i de siste statsbudsjettene.

En god barndom varer livet ut. Familier er forskjellige, barn er ulike. Det er viktig med valgfrihet, og KrF mener det er myndighetenes oppgave å støtte opp om familiene - ikke styre dem. Familiepolitikk er i ferd med å få økt

320

oppmerksomhet langt ut over kristendemokratiets rekke. Det er to grunner til dette.

Den første grunnen er den nye forskningen om effekten av tidlig innsats for barns utvikling og læring, som viser et behov for nytenkning som ikke begrenser seg til skolen. Tvert i mot, jo tidligere vi kan komme med positive tiltak, jo bedre.

325

Ett eksempel er forskning som viser at barns utvikling og evne til læring senere i livet kan påvirkes negativt hvis mor opplever sterk stress under svangerskapet.

330

Dette understreker behovet for nok ressurser til en god og tett oppfølging fra helsestasjonen.

Dessuten er det godt dokumentert at barnehagetilbudet er en nøkkel for sosial utjevning og en viktig grunn til at vi bør satse videre utbygging og

335

kvalitetsheving.

Den andre årsaken til familiepolitikkenes renessanse er aldringen av befolkningen og den lave veksten dette medfører.

The Economist avviste nylig den tradisjonelle liberale innvendingen om at staten bør holde seg unna familiespørsmål. I stedet skriver de at familiepolitiske ordninger - særlig barnehager - kan være viktig for å stimulere til mer bærekraftige fødselstall, økt produktivitet og bedre statsfinanser.

345

OECD fremhever at det er en sammenheng mellom de nordiske landenes omfattende familiepolitiske ordninger og våre høye fødselstall.

350

KrF har bidratt til at Norge har en god familiepolitikk som gjør det attraktivt å få barn - enten det er i form av barnetrygd, barnehager, foreldrepermisjon eller kontantstøtte.

355

Å tro at kutt i familieordningene er en smart måte å trimme velferdsstaten på er å gå baklengs inn i fremtiden.

360

Tvert i mot, vi må sikre fortsatt brede, universelle familieordninger som gjør det attraktivt for familier flest å få barn, for å gi barn en trygg og god oppvekst og sikre flest mulig arbeidstakere for hver pensjonist i fremtiden. Men jeg presiserer, økonomi er ikke hovedargumentet for KrFs gode familiepolitikk.

365

Skattenivået må være omtrent som i dag, for å finansiere de investeringene i folks arbeids- og kunnskapsmuligheter som velferdssamfunnet representerer. Innretningen av skattesystemet må riktignok endres og forbedres.

370

Vi bør redusere selskapsskatten og inntektsskatten for personer, fordi de så direkte påvirker hva bedrifter og folk sitter igjen med for sin arbeidsinnsats. Formuesskatten på arbeidende kapital bør også reduseres, for å fremme investeringer i bedriftene.

Generelle kutt i formuesskatten derimot, slik Høyre, Frp og Venstre ønsker, er feil vei å gå. Det innebærer kutt i skatten for velstående vil ha liten positiv effekt for verdiskapingen og en svært uheldig fordelingseffekt.

375

Vi må i større grad vektlegge personbeskatning på konsum og visse former for eiendom. Grønne skatter på miljøskadelig konsum må utvides. Dessuten må vi tette hull i skattesystemet, som dagens momsfristak for finansielle tjenester.

Jeg vil nevne en næring spesielt. Landbruket. Også i 2040 trenger vi et sterkt og

380 levende landbruk i hele landet. Det er nødvendig for å opprettholde matvaresikkerheten.

Gode inntektsmuligheter er viktig for å øke rekruttering til jordbruket.

385 Selvforsyningsgradsmålene er de tydeligste signalene om hvilke intensjoner staten har for norsk landbruk. Matproduksjonen må øke i takt med befolkningsveksten.

390 Den største trusselen mot økt matproduksjon er den massive nedbyggingen av matjorda. Presset mot nedbygging av jorda til andre formål enn matproduksjon er stor, særlig i sentrale områder. Vi ser at jordvernet er under størst press der matjorda er best. KrF vil ha styrket jordvern i hele landet, men med særlig fokus på sentrale områder med god jord, der presset er størst.

395 Dernest er det avgjørende at vi ikke glemmer at skaperkraften bak velferdssamfunnet ikke lå i staten, men i det sivilsamfunnet. Lenge før staten kom på banen, etablerte kirken landets første sykehus og lese- og skriveopplæring for jenter og gutter.

400 Mange ideelle institusjoner lever videre i dag i regi av organisasjoner som Frelsesarmeen, Blå Kors, Røde Kors, Sanitetskvinnene, Kirkens bymisjon eller Kirkens sosialtjeneste. De utgjør et viktig alternativ til statlige og kommersielle tilbud. Disse institusjonene leverer tjenester med høy brukertilfredshet, kvalitet og resultater.

405 Vi må også stimulere til mer frivillig organisasjonsliv - alt fra idrettslag og speideren til kor og korps. Dette er helt avgjørende å skape fellesarenaer som gjør at vi kan møtes på tvers av sosiale og etniske skillelinjer.

410 På den måten kan vi lære hverandre bedre å kjenne og få økt tillit til hverandre. En av nøklene til de nordiske landenes suksess er nettopp at vi er samfunn preget av høy tillit. Det er ikke noe vi kan ta for gitt, men hele tiden bør strebe etter å understøtte.

415 Alle partier sier i taler som dette at de ønsker et sterkt sivilt samfunn, men få følger opp med praktiske tiltak. Høyre og Frp vil konkurranseutsette tjenestene, ofte slik at kommersielle tilbud tar over. Arbeiderpartiet vil i hovedsak at staten

skal løse oppgavene.

420

For KrF er det avgjørende at de ideelle velferdsinstitusjonene får løpende avtaler som sikrer stabilitet og forutsigbarhet for brukerne og institusjonene. I Norge i 2040 bør 25 prosent av velferdstilbudet komme fra ideell sektor, i tråd med anbefalingen i NOU 2011:11, Innovasjon i omsorg. Derfor vil vi blant annet etablere et fond for sosial innovasjon, som kan støtte ideelle prosjekter som kan løse sosiale utfordringer i samfunnet.

425

Vi har hørt mye snakk om OPS, offentlig privat samarbeid. Vi må snakke mer om OIS, offentlig ideelt samarbeid.

430

Norge i 2040 må åpenbart være langt grønnere enn i dag.

Klimautfordringen er enorm og vil kreve mye av oss. Nye næringer må være kunnskapsintensive for å rettferdiggjøre vårt høye kostnadsnivå; de må også være grønnere.

435

Norge har gjort mye bra, ikke minst ved å gå foran når det gjelder CO2-avgifter. Det trenger vi mer av. Det må koste mer å forurens, og lønne seg mer å velge grønne og fornybare løsninger.

440

Derfor arbeider KrF og Venstre hver budsjettøst med å få til et sterkere grønt skatteskifte for å stimulere til et mer klima- og miljøvennlig samfunn. Men fortsatt er problemet i Norge at det er for mye prat og for lite handling. Det har De grønne helt rett i.

445

Derfor er jeg glad for at Litteraturhuset i skissen til foredraget nevnte byutvikling som et mulig tema. Her har vi muligheter for klimapolitikk som vil monne mye, men som mange stritter i mot likevel.

450

I dag bor om lag halvparten av jordens befolkning i byer. I 2050 vil det tallet ha steget til 70 prosent. Skal vi løse de globale miljø- og klimautfordringene, kommer vi ikke utenom at byene må spille en nøkkelrolle.

Da trengs en mer miljøvennlig boligpolitikk, og Norge kan gå foran med et godt eksempel.

455

Bærekraftig boligpolitikk handler nemlig ikke bare om å bygge hus med miljøvennlige materialer, sørge for fornybar oppvarming og etablere grønne tak.
460 Bærekraft handler om byers design. Byutviklingen må i større grad legge til rette for at mennesker kan bo, arbeide og handle på samme sted.

Dette var noe av budskapet i FN-rapporten om klima som Jens Stoltenberg bidro til. Rapporten trakk frem byutviklerne som «klimakampens
465 frontsoldater». Vi må bo tett og høyt, slo den fast.

Stoltenberg & co trakk frem Barcelona og Atlanta for å illustrere poenget. Barcelona har tett og høy bebyggelse, mens Atlanta har spredt og lav bebyggelse. Atlanta har nesten 10 ganger så høyt CO2-utslipp pr person fra transport som
470 Barcelona.

Norske byer har gjort mye når det gjelder fortetting, dvs. bedre utnyttelse av lavt utnyttede næringsområder, parkeringsarealer, brakkarealer eller annet.

475 Det er bra, men det er ikke nok til å forhindre byspredning. Renzo Piano, en av verdens ledende arkitekter, sier at «lav bebyggelse er årsaken til at byer sprer seg».

Skal vi oppnå en mer kompakt byutvikling, er vi avhengige av å bygge mer i
480 høyden sentralt i byene. Det gir mindre transport, mindre energi til oppvarming av bygninger og mindre ressurser til drift av tettsteder.

Bygger vi kompakt og høyt vil muligheten for å gå, sykle og ta kollektivtransport i hverdagen bli reell. Barnefamilier kan i større grad få gangavstand til
485 barnehage, skole, arbeidsplass og butikker.

Sentrale områder i byene vil bli overkommelig prismessig for flere og boligkrisen i Oslo kunne langt på vei vært avlyst.

490 Bygger vi høyere, kan vi ha flere grønne lunger mellom bygningene og vi kan ha mindre inngrep i friluftsområder og landbruksareal rundt byene, til beste for det biologiske mangfoldet. Vi trenger ikke ta av Marka for å skape nye, attraktive bo- og arbeidsområder i Oslo, for eksempel.

495 En mer kompakt byutvikling gir også muligheter for urbane kvaliteter i form av

flere kulturtilbud, butikker, mer liv og dermed mer trygghet på kvelden og i helgene.

500 Å bygge i høyden er med andre ord lønnsomt både for utbyggere og for samfunnet.

Bjørvika er et godt eksempel. Her har det blitt bygd i høyden både med boliger, bedrifter, butikker og spisesteder ved landets største kollektivknutepunkt.

505 Samtidig er siktlinjer bevart.

I Bjørvika legges det til rette for 20 000 arbeidsplasser, i direkte tilknytning til Norges desidert største kollektivknutepunkt Oslo S. Vi kan forvente en langt lavere vekst i biltrafikken enn om disse arbeidsplassene hadde blitt lokalisert i Akershus.

510

I henhold til en reisevaneundersøkelse foretatt av Oslo Sporveier kan vi regne med at lokalisering i Akershus ville ha medført 28 000 bilturer per dag (til og fra), mens lokalisering i Bjørvika medfører kun 4 000 bilturer. I tillegg ville bilturene til og fra Akershus være lengre enn til og fra Bjørvika.

515

Utbyggingen i Bjørvika er med andre ord et av Oslos viktigste klima- og miljøtiltak: Det gir bedre luftkvalitet og lavere klimagassutslipp.

520 Det snakkes mye om å bevare bygninger og skyline i byutviklingen, men altfor få snakker om å bevare naturen. Mange snakker om behovet for å sykle, gå og ta kollektivtrafikk i hverdagen, men det hjelper lite hvis vi bor og arbeider så spredt ut over at dette ikke lar seg gjennomføre.

525 Oslo og andre større norske byer kan vokse uten å tape sin sjel. Vi kan bevare grønne lunger og nærhet til utmark og sjø. Det forutsetter at vi må bygge høyere, særlig ved sentrale kollektivknutepunkt. Neste gang KrF fremmer forslag om dette i Stortinget, håper jeg vi slipper å stå alene.

530 Litteraturhusets hovedtema for disse foredragene har handlet om hva vi skal leve av i 2040. Til slutt vil jeg også spørre: Hva skal vi leve for i 2040, bortsett fra å ta vare på natur og miljø?

Jeg vil si at det finnes få verdier som gir mer mening enn universell

nestekjærlighet og alle menneskers ukrenkelige verdi. Det er verdier som forandrer.

540 Disse verdiene forandret Hellas i sin tid, der utsetting av jentebarn og funksjonshemmede guttebarn og grov undertrykking av kvinner, slaver og utlendinger, var lovlig og moralsk akseptert.

545 De forandret Roma, et samfunn der ulikheter og undertrykking var normen og drap på arenaen var underholdning.

Nestekjærlighet og menneskeverd forandret Norge, og det var disse verdiene mange europeere vendte seg til etter andre verdenskrig og nazismens, fascismens og kommunismens fornektelse av nettopp disse verdiene.

550 De kristendemokratiske verdiene blir ikke mindre viktige i fremtiden.

555 Uten disse verdiens kan vi i Norge i 2040 risikere at vi er blitt oss selv nok, at vi har forlatt tanken om at nestekjærlighet og menneskeverd gjelder alle mennesker på jorden.

I Norge i 2040 kan vi oppleve at mennesker med funksjonshemming, sykdommer eller andre «uønskede» egenskaper blir sortert bort, fordi vi har innført ny teknologi som gjør det mulig å avdekke slike egenskaper tidlig i fosterets utvikling.

560 I Norge i 2040 kan vi risikere at vi aktivt selekterer mennesker med «gode» egenskaper.

565 I Norge i 2040 kan vi oppleve at eldre mennesker føler seg til overs og ber om å få statens hjelp til å dø, fordi vi har innført aktiv dødshjelp.

570 I Norge i 2040 kan vi oppleve at menneskelivets verdi graderes etter nytte, utseende, alder. At du kun er verd noe hvis du er dyktig, vakker, ung og sterk. Hvis du er perfekt.

Men trenger vi mer jag etter det perfekte? Hva er egentlig perfekt? Er noen egentlig perfekte, om ikke alle mennesker? Trenger vi ikke heller aksept for den vi er? At vi er verd noe uansett hva vi presterer og hvordan vi ser ut?

575

Jeg vil slå et slag for at Norge i 2040 skal være det uperfekte samfunn, der vi kan være hele mennesker med våre feil og mangler. Der alle mennesker har verdi uansett. Der vi sier ja til livet, ja til alle menneskers ukrenkelige verdi uansett egenskaper eller bakgrunn.

580

Hvis KrF får innflytelse blir Norge i 2040 et samfunn der vi mennesker er mer enn forbrukere og produsenter. Et samfunn som har en markedsøkonomi, i stedet for å ha blitt et markedssamfunn

585 Det gjelder også søndagen. Søndagshandel høres tilforlatelig ut. La forbrukerne bestemme!

Men mennesket er mye mer enn forbrukere eller produsenter. Stortinget er satt til å forvalte en større helhet enn forbruker- eller markedshensyn. Vi blir fattige som samfunn hvis mennesket reduseres til en markedsaktør.

590

Nestekjærlighet og menneskeverd er verdier å leve av og leve for. De styrer KrFs visjon: I Norge i 2040 skal vi som før leve av at vi klarer å få med flest mulig i arbeid, at vi klarer å se og bruke alles ressurser og talenter. I Norge i 2040 skal vi leve for at vi tar vare på klima og miljø og våre medmennesker uansett livsfase og egenskaper.

595

Det vil som før kreve kamp. Vi vil som før kjempe.

600 Tusen takk.

Kilde

www.krf.no

605

Emner

Foredrag, Fremtiden, KrF, Menneskeverd, Miljø, Miljøvern, Nestekjærlighet, Partipolitikk

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/nestekjaerlighet-menneskeverd-og-forvalteransvar>

610